

# OBSAH

## ÚVOD

### Obecné pojmy

|                                                                                                                                                                                                                                     |    |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| § 1. Řeč a jazyk; jazyk národní. 2. Spisovná čeština, obecná čeština; místní nářečí (dialekty) a nadnářeční celky (interdialekty) . . . . .                                                                                         | 3  |
| 3. Složky jazykového vyjadřování: věta, slovo a tvary slov, hlásky. 4. Jazykověda; mluvnice (gramatika) a její části; ortografie a pravopis; slovníky; nauka o slovní zásobě a o významu slov (lexikologie se sémantikou) . . . . . | 5  |
| 5. Spisovný jazyk, jeho norma a kodifikace; jazykový sloh; styly spisovného jazyka . . . . .                                                                                                                                        | 7  |
| 6. Soustava (systém) jazykových prostředků; plán zvukový a plán významový. 7. Vývoj jazyka; vývojová příbuznost jazyků; historickosrovnávací metoda; porovnávání (konfrontace); typologie . . . . .                                 | 10 |
| <i>Literatura</i> . . . . .                                                                                                                                                                                                         | 13 |

## I. HLÁSKOSLOVÍ — SPISOVNÁ VÝSLOVNOST

|                                                     |    |
|-----------------------------------------------------|----|
| 8. Zvukové prostředky jazyka; hláskosloví . . . . . | 16 |
|-----------------------------------------------------|----|

### Hlásky a slabiky

|                                                                                                                                                                                  |    |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 9. Hláska, foném; slabika. 10. Samohlásky (a dvojhlásky), souhlásky; hlásky slabikotvorné; slabiky otevřené a zavřené. 11. Mluvidla; článkování samohlásek a souhlásek . . . . . | 16 |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|

### Samohlásky

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |    |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 12. Samohlásky podle artikulace; samohlásky krátké a dlouhé; dvojhlásky. 13. Psaní samohlásek ( <i>ú, ů; i, í; y, ý; ě</i> ). 14. Délka samohlásek ve spisovném jazyce, v obecné češtině a v nářečích; obecně české <i>ej, ou-</i> , <i>í</i> za spisovné <i>ý (í)</i> , <i>ú-</i> a <i>é; dlouhé ó</i> . . . . . | 19 |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|

### Souhlásky

|                                                                                                                                                |    |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 15. Souhlásky podle účasti hlasivek, podle způsobu artikulace a podle místa artikulace; souhlásky tvrdé a měkké. 16. Psaní souhlásek . . . . . | 23 |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|

## Využití hlásek v stavbě slov a tvarů

|                                                                                                                                                                                        |    |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 17. Významotvorná úloha hlásek; seskupování hlásek a změny ve výslovnosti. 18. Rozdíly v seskupování hlásek v domácích slovech pojmových i citově zabarvených a v slovech cizích . . . | 27 |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|

## Střídání hlásek

|                                                                                                                          |    |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 19. Střídání dlouhých a krátkých samohlásek; střídání samohlásek jiných. Střídání souhlásek a souhláskových skupin . . . | 30 |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|

## Změny hlásek

|                                                                |    |
|----------------------------------------------------------------|----|
| 20. Asimilace, disimilace; přesmykování; haplogogie; stahování | 32 |
| <i>Literatura</i> . . . . .                                    | 33 |

## Prízvuk slovní

|                                                                                                                    |    |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 21. Prízvuk hlavní a vedlejší. 22. Prízvukování předložek; slova příklonná a příklonky; slova předklonná . . . . . | 35 |
| <i>Literatura</i> . . . . .                                                                                        | 37 |

## SPISOVNÁ VÝSLOVNOST

|                                                                                                                                                                                 |    |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 23. Spisovná výslovnost; ortoepie. 24. Spisovná výslovnost jednotlivých hlásek, délka samohlásek . . . . .                                                                      | 38 |
| 25. Výslovnost skupení samohlásek, předložek a předpon zakončených na souhlásku před samohláskou, hlásek na začátku a na konci slova. 26. Výslovnost souhláskových skupin . . . | 40 |
| 27. Výslovnost přejatých slov . . . . .                                                                                                                                         | 47 |
| <i>Literatura</i> . . . . .                                                                                                                                                     | 51 |

## II. PRAVOPIS

|                               |    |
|-------------------------------|----|
| 28. Písmo, pravopis . . . . . | 52 |
|-------------------------------|----|

## Označování hlásek písmeny

|                                                                                                                                                                                                                                                                                            |    |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 29. Písmo hláskové; poměr pravopisu a výslovnosti v slovech domácích. 30. I. Psaní <i>i</i> , <i>í</i> , a <i>y</i> , <i>ý</i> v domácích slovech. II. Psaní <i>ú</i> , <i>ů</i> . III. Psaní <i>ě</i> po retných souhláskách. IV. Psaní předložek a předpon <i>s</i> , <i>z</i> . . . . . | 53 |
| 31. Psaní přejatých slov obecných a přejatých jmen vlastních . . .                                                                                                                                                                                                                         | 63 |
| 32. Psaní velkých písmen . . . . .                                                                                                                                                                                                                                                         | 67 |
| 33. Psaní zkratk a značek . . . . .                                                                                                                                                                                                                                                        | 72 |
| 34. Hranice slov v písmu: psaní příslovečných spřežek, psaní spojovací čárky . . . . .                                                                                                                                                                                                     | 74 |
| 35. Dělení slov . . . . .                                                                                                                                                                                                                                                                  | 76 |

|                                                                                                                             |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 205. Vedlejší věty příslovecné: věta místní, časová, způsobová, příčinná (důvodová), účelová, podmínková, přípustková . . . | 381 |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|

## Souvětí souřadné

|                                                                                                                      |     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 206. Poměr a spojení vět v souvětí souřadném; třídění souvětí souřadných . . . . .                                   | 387 |
| 207. Souvětí slučovací, stupňovací, odporovací, vylučovací, důsledkové a příčinné (důvodové), vysvětlovací . . . . . | 388 |
| 208. Přirážování vět v souvětí souřadném . . . . .                                                                   | 391 |

## Složité souvětí

|                                                |     |
|------------------------------------------------|-----|
| 209. Typy složitých souvětí; perioda . . . . . | 392 |
|------------------------------------------------|-----|

## Volné spojení vět. Řeč a otázka přímá

|                                                            |     |
|------------------------------------------------------------|-----|
| 210. Volné spojení vět . . . . .                           | 395 |
| 211. Řeč (otázka) přímá a nepřímá; řeč polopřímá . . . . . | 396 |
| <i>Literatura</i> . . . . .                                | 397 |

## Dodatek první

### O SLOVNÍ ZÁSOBĚ A O VÝZNAMU SLOV

#### Slovní zásoba; její seskupení a vývoj

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 212. Slovo a pojmenování; pojmenování jednoslovná a více-slovná (sousloví). Slovní zásoba . . . . .                                                                                                                                                                                                                                    | 399 |
| 213. Skupiny slov podle společného základu slovního, podle odvozovacích prostředků a podle slovních druhů, podle významového obsahu věcného a podle logických vztahů, podle společného pracovního úseku nebo zájmu (terminologie, slangy), podle postoje mluvčího k vyjadřovanému obsahu a podle míry a rozsahu užívání slov . . . . . | 400 |
| 214. Změny v slovní zásobě: slova nová, zastaralá a zastarávající, archaismy . . . . .                                                                                                                                                                                                                                                 | 405 |
| 215. Způsoby obohacování slovní zásoby . . . . .                                                                                                                                                                                                                                                                                       | 407 |

#### Význam slova a jeho obměny

|                                                                                                                                              |     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 216. Obecný význam slova. 217. Spojení slov, volné a těsné (složité pojmenování, sousloví; spojení vazebné, frazeologické a rčení) . . . . . | 409 |
| 218. Jména vlastní. 219. Jména osobní: rodná jména a příjmení. 220. Jména místní . . . . .                                                   | 412 |

|                                                                                                                                                               |     |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 221. Slova jednoznačná a mnohoznačná (význam základní a druhotný; přenesený). 222. Slova stejně znějící (homonyma). 223. Slova souznačná (synonyma) . . . . . | 415 |
| 224. Citové zabarvení slov. 225. Jiné rozdíly mezi slovy a jejich významy . . . . .                                                                           | 419 |
| <i>Literatura</i> . . . . .                                                                                                                                   | 422 |

## Dodatek druhý

### O SLOHU

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 226. Pojem a podstata slohu. 227. Slohotvorní činitelé: individuální (subjektivní) a objektivní . . . . .                                                                                                                                                                                                               | 424 |
| 228. Sloh projevů mluvených a psaných . . . . .                                                                                                                                                                                                                                                                         | 426 |
| 229. Styly spisovného jazyka: hovorový, odborný, publicistický a umělecký . . . . .                                                                                                                                                                                                                                     | 428 |
| 230. Slohové rozlišení jazykových prostředků . . . . .                                                                                                                                                                                                                                                                  | 430 |
| 231. Slohové vrstvy a výběr ze synonymních prostředků slovních. 232. Výběr ze synonymních prostředků mluvnických: synonymní podoby hláskové, dvojice slovotvorné a tvarové; synonymní prostředky uvnitř mluvnických kategorií; výběr mezi slovními druhy; synonymní prostředky syntaktické; synonymita spojek . . . . . | 430 |
| 233. Slohové útvary: prostě sdělovací, popis a vypravování; pojednání a úvaha; útvary řečnické . . . . .                                                                                                                                                                                                                | 440 |
| 234. Obecné vlastnosti slohu . . . . .                                                                                                                                                                                                                                                                                  | 441 |
| 235. Nauka o slohu (stylistika) . . . . .                                                                                                                                                                                                                                                                               | 441 |
| <i>Literatura</i> . . . . .                                                                                                                                                                                                                                                                                             | 442 |

## Dodatek třetí

### O VÝVOJI ČESKÉHO JAZYKA

|                                                                                                                                                   |     |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 236. Jazyk se vyvíjí, mění. 237. Marxistické pojetí jazyka a jeho vývoje. 238. Vznik lidské řeči. . . . .                                         | 444 |
| 239. Počátky českého jazyka; čeština a slovanské jazyky; jazyk praslovanský . . . . .                                                             | 446 |
| 240. Zvuková podoba staré češtiny a změny v ní. 241. Mluvnická stavba staré češtiny a změny v ní . . . . .                                        | 448 |
| 242. Vývoj českého jazyka v období feudálním: do konce 14. století; 243. V období husitském a za humanismu; 244. V období pobělohorském . . . . . | 456 |

|                                                                                                                                                     |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 245. Česká nářečí a jejich skupiny: nářečí česká, hanácká, moravskoslovenská a lašská . . . . .                                                     | 462 |
| 246. Nadnářeční celky (interdialekty). Obecná čeština a její základní znaky; znaky hovorové češtiny; shodné znaky se znaky češtiny obecné . . . . . | 465 |
| 247. Spisovná čeština v období přechodu k řádu kapitalistickému (do r. 1848). 248. Vývoj spisovné češtiny po r. 1848 . . . . .                      | 469 |
| 249. Rozvoj spisovné češtiny s nástupem socialismu . . . . .                                                                                        | 472 |
| 250. Vývoj českého pravopisu . . . . .                                                                                                              | 473 |
| 251. Základní práce o českém jazyce . . . . .                                                                                                       | 476 |
| <i>Poznámka autorů . . . . .</i>                                                                                                                    | 480 |
| <i>Rejstřík věcný . . . . .</i>                                                                                                                     | 482 |
| <i>Rejstřík slov a tvarů . . . . .</i>                                                                                                              | 522 |
| <i>Seznam zkratek . . . . .</i>                                                                                                                     | 546 |
| <i>Obsah . . . . .</i>                                                                                                                              | 547 |

|                                                                                                                                                                                                              |    |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 36. Rozdělovací znaménka . . . . .                                                                                                                                                                           | 77 |
| 37. Zásady a úkoly českého pravopisu: fonologický princip českého pravopisu; zaznamenávací a vybavovací funkce pravopisu. Pravopis prostředkem tvarosloví a skladby. Pravopisné jevy dané konvencí . . . . . | 81 |
| <i>Literatura</i> . . . . .                                                                                                                                                                                  | 85 |

### III. TVAROSLOVÍ

#### (Nauka o stavbě slov)

##### Slovo a jeho významy

|                                                                                                                                     |    |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 38. Zvuková a významová stránka slova. 39. Významy slovní a mluvnické. Slova lexikální, lexikálně gramatická a gramatická . . . . . | 86 |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|

##### Způsoby tvoření slov

|                                                                                                         |    |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 40. Tvoření slov; odvozování: slovní základ, přípony a předpony; obměny hlásek při odvozování . . . . . | 89 |
| 41. Skládání slov . . . . .                                                                             | 92 |
| 42. Zkratky a zkratková slova . . . . .                                                                 | 95 |
| <i>Literatura</i> . . . . .                                                                             | 96 |

##### Tvoření tvarů

|                                                                                       |    |
|---------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 43. Tvar, kmen, koncovka; skloňování a časování; tvary jednoduché a složené . . . . . | 97 |
|---------------------------------------------------------------------------------------|----|

##### Druhy slov

|                                                                                                                                                                                                                                                       |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 44. Slova ohebná a neohebná. 45. Jména (podstatná, přídavná, zájmena a číslovky) a jejich slovní a mluvnické významy; typy skloňování jmen. 46. Slovesa, jejich slovní význam a významy mluvnické; časování sloves. 47. Neohebné druhy slov . . . . . | 99  |
| 48. Přehled slovních druhů; kritéria třídění a řadění slovních druhů . . . . .                                                                                                                                                                        | 103 |
| <i>Literatura</i> . . . . .                                                                                                                                                                                                                           | 105 |

### PODSTATNÁ JMÉNA

##### Význam a tvoření

|                                                                                                                                         |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 49. Obecná charakteristika . . . . .                                                                                                    | 106 |
| 50. Odvozování příponami. 51. Tvoření názvů osob, věcí, vlastností, dějů a vztahů. 52. Změna délky samohlásky v základu slova . . . . . | 106 |

|                                            |     |
|--------------------------------------------|-----|
| 53. Slova zdrobnělá a zveličelá . . . . .  | 111 |
| 54. Odvozování předponami . . . . .        | 112 |
| 55. Jména obecná a jména vlastní . . . . . | 113 |

### Rod (i životnost) a číslo

|                                                                                                                   |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 56. Jména životná a neživotná a jejich tvary . . . . .                                                            | 114 |
| 57. Rod jmen; kolísání v rodě. 58. Tvoření jmen rodu ženského (přechylování); tvoření ženských příjmení . . . . . | 115 |
| 59. Číslo jednotné a množné; jména hromadná, látková a pomnožná . . . . .                                         | 119 |
| 60. Číslo dvojné (duál) a zbytky dvojných (duálových) tvarů . . . . .                                             | 121 |

### Pády a jejich význam

|                                                                                               |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 61. Pády. 62. Vokativ. 63. Ostatní pády a jejich platnost ve větě; pády předložkové . . . . . | 122 |
| 64. Významy prostých pádů . . . . .                                                           | 126 |
| <i>Literatura</i> . . . . .                                                                   | 129 |

### Skloňování podstatných jmen

|                                                                                   |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 65. Obecný výklad. 66. Přehled skloňování podstatných jmen a jeho vzorů . . . . . | 129 |
|-----------------------------------------------------------------------------------|-----|

#### Skloňování mužské

|                                                                                                                                                                       |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 67. Obecná charakteristika. 68. Vzory bez koncovky ( <i>hrad, stroj, pán, muž</i> ). 69. Dvoji (troji) koncovky těchto vzorů u jmen neživotných a životných . . . . . | 131 |
| 70. Kolísání mezi tvrdým a měkkým skloňováním. 71. Poznámky k jednotlivým jménům . . . . .                                                                            | 139 |
| 72. Vzory s koncovkou ( <i>předseda, soudce</i> ). 73. Koncovky těchto vzorů . . . . .                                                                                | 142 |
| 74. Jména na <i>-í</i> ( <i>krejčí</i> ) a <i>-ý</i> ( <i>hajný</i> ) . . . . .                                                                                       | 144 |

#### Skloňování ženské

|                                                                                                               |     |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 75. Obecná charakteristika. 76. Vzory ( <i>žena, nůše, píseň, kost</i> ). 77. Koncovky těchto vzorů . . . . . | 144 |
| 78. Poznámky ke skupinám jmen a k jednotlivým jménům vzoru <i>žena, nůše</i> . . . . .                        | 147 |
| 79. Kolísání mezi vzory <i>píseň a kost</i> . 80. Místní jména jako <i>Olomouc, Boleslav</i> . . . . .        | 149 |
| 81. Jména <i>neť, máti</i> ; jména na <i>-í</i> ( <i>paní, průvodčí</i> ) . . . . .                           | 150 |

#### Skloňování střední

|                                                                                                            |     |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 82. Obecná charakteristika. 83. Vzory ( <i>město, moře, stavení</i> ). 84. Koncovky těchto vzorů . . . . . | 151 |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|

|                                                                                                                                         |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 85. Jména typu <i>kuře</i> . 86. Poznámky ke skupinám jmen (jako <i>nebe</i> , <i>semeno/sémě</i> aj.) a k jednotlivým jménům . . . . . | 154 |
| Obměny hlásek v kmeni při skloňování podstatných jmen                                                                                   |     |
| 87. Střídání souhlásek; střídání dlouhých a krátkých samohlásek v kmeni; pohybné <i>e</i> . . . . .                                     | 156 |
| Zvláštní skupiny skloňování podstatných jmen                                                                                            |     |
| 88. Skloňování pomnožných jmen míst a svátků . . . . .                                                                                  | 160 |
| 89. Skloňování příjmení a jmen . . . . .                                                                                                | 161 |
| 90. Skloňování podstatných jmen cizího původu:                                                                                          |     |
| I. Obecná a vlastní místní . . . . .                                                                                                    | 163 |
| II. Vlastní osobní . . . . .                                                                                                            | 166 |
| III. Původu latinského a řeckého . . . . .                                                                                              | 168 |
| 91. Přejatá podstatná jména nesklonná . . . . .                                                                                         | 172 |
| <i>Literatura</i> . . . . .                                                                                                             | 174 |

## PŘÍDAVNÁ JMÉNA

### Význam a tvoření

|                                                                                                                                        |     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 92. Obecná charakteristika. Významy přídavných jmen podle tvoření; přídavná jména jakostní a vztahová . . . . .                        | 174 |
| 93. Odvozování přídavných jmen od jmen podstatných, od sloves, od jmen přídavných, z příslovce příponami; tvoření předponové . . . . . | 176 |

### Stupňování

|                                                                   |     |
|-------------------------------------------------------------------|-----|
| 94. Tvoření druhého a třetího stupně; stupňování opisné . . . . . | 184 |
|-------------------------------------------------------------------|-----|

### Tvary a jejich významy

|                                                                                 |     |
|---------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 95. Význam tvarů; tvary složené a jmenné. Zpodstatnělá přídavná jména . . . . . | 186 |
|---------------------------------------------------------------------------------|-----|

### Skloňování přídavných jmen

|                                                                                                                                                         |     |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 96. Obecná charakteristika. 97. Tvary složené (vzor <i>mladý a jarní</i> ). 98. Tvary jmenné. 99. Skloňování přídavných jmen přivlastňovacích . . . . . | 188 |
| <i>Literatura</i> . . . . .                                                                                                                             | 193 |

## ZÁJMENA

### Význam a druhy; tvary a jejich významy

|                                                                                                                                                                                                                                                    |     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 100. Obecná charakteristika; rozdělení zájmen podle významu. 101. Zájmena osobní a zájmena přivlastňovací. 102. Zájmena ukazovací, tázačí a vztahová. 103. Zájmena neurčitá a vymezovací; zájmena záporná. 104. Mluvnické významy zájmen . . . . . | 193 |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|

## **Skloňování zájmen**

|                                                                                 |     |
|---------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 105. Obecná charakteristika. 106. Zájmena bezrodá ( <i>já, ty, se</i> ).        |     |
| 107. Zájmena rodová: a) skloňování zájmenné ( <i>ten, náš</i> ).                |     |
| 108. Zájmeno třetí osoby a vztahné zájmeno <i>jenž</i> ; zájmeno <i>všechen</i> | 199 |
| 109. b) Skloňování podle přídavných jmen. 110. Zájmena přivlastňovací           | 205 |
| <i>Literatura</i>                                                               | 207 |

## **ČÍSLOVKY**

### **Významy a druhy**

|                     |     |
|---------------------|-----|
| 111. Význam a druhy | 207 |
|---------------------|-----|

### **Tvary a jejich užívání**

|                                                                  |     |
|------------------------------------------------------------------|-----|
| 112. Mluvnické významy číslovek; spojování s počítaným předmětem | 210 |
|------------------------------------------------------------------|-----|

### **Skloňování číslovek**

|                                                                     |     |
|---------------------------------------------------------------------|-----|
| 113. Skloňování číslovek řadových, druhových a násobných.           |     |
| 114. Skloňování číslovek základních. 115. Tvary číslovek neurčitých | 212 |
| <i>Literatura</i>                                                   | 214 |

## **SLOVESA**

### **Význam a tvoření**

|                                                                                                                                                                                   |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 116. Obecná charakteristika; slovesa předmětová (přechodná, nepřechodná), bezpředmětová; slovesa zvrtná. 117. Slovesa plnovýznamová; slovesa pomocná: způsobová, fázová a sponová | 215 |
| 118. Tvoření sloves příponami a předponami                                                                                                                                        | 218 |

### **Vid**

|                                                                                                                          |     |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 119. Slovesný vid (obecně). 120. Slovesa dokonavá a nedokonavá. 121. Užívání sloves podle vidu dokonavého a nedokonavého | 220 |
| 122. Slovesa násobená a nenásobená. 123. Jiné odstíny průběhu děje                                                       | 227 |
| <i>Literatura</i>                                                                                                        | 230 |

### **Rod slovesný a zvrtná slovesa**

|                                                 |     |
|-------------------------------------------------|-----|
| 124. Rod slovesný, činný a trpný                | 231 |
| 125. Různý jiný poměr slovesného děje k podmětu | 235 |

|                                                                                                            |     |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 126. Zvratná podoba slovesa. 127. Zvratná slovesa. 128. Mnohovýznamovost zvratné podoby slovesné . . . . . | 236 |
| <i>Literatura</i> . . . . .                                                                                | 240 |

### **Tvary určité a neurčité. Osoba, číslo, čas a způsob u tvarů určitých**

|                                                              |     |
|--------------------------------------------------------------|-----|
| 129. Tvary určité a neurčité, jednoduché a složené . . . . . | 240 |
|--------------------------------------------------------------|-----|

#### **A. Osoba a číslo**

|                                                                           |     |
|---------------------------------------------------------------------------|-----|
| 130. Osoba a číslo; využití osoby a čísla; prostředky vyjádření . . . . . | 243 |
|---------------------------------------------------------------------------|-----|

#### **B. Čas**

|                                                                                                     |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 131. Čas přítomný, budoucí a minulý. 132. Význam tvarů času. 133. Čas relativní (poměrný) . . . . . | 245 |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|

#### **C. Způsob**

|                                                                           |     |
|---------------------------------------------------------------------------|-----|
| 134. Způsob oznamovací, rozkazovací a podmiňovací (kondicionál) . . . . . | 249 |
| <i>Literatura</i> . . . . .                                               | 253 |

### **Tvary neurčité a jejich význam**

|                                                                    |     |
|--------------------------------------------------------------------|-----|
| 135. Infinitiv; jeho význam a užití . . . . .                      | 253 |
| <i>Literatura</i> . . . . .                                        | 256 |
| 136. Přechodníky podle významu. 137. Tvoření přechodníků . . . . . | 256 |
| 138. Příčestí minulé a příčestí trpné . . . . .                    | 260 |
| 139. Přídavná jména slovesná . . . . .                             | 262 |
| 140. Podstatné jméno slovesné . . . . .                            | 263 |

### **Tvoření tvarů slovesných (časování)**

|                                           |     |
|-------------------------------------------|-----|
| 141. Tvary jednoduché a složené . . . . . | 264 |
|-------------------------------------------|-----|

#### **A. Tvary jednoduché**

|                                                                                                                                           |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 142. Tvoření tvarů určitých koncovkami osobními (tvary přítomné). Tvoření tvarů způsobu rozkazovacího. Tvoření tvarů neurčitých . . . . . | 265 |
| 143. Kmen přítomný a minulý . . . . .                                                                                                     | 267 |
| 144. Třídění typů časování sloves podle tvaru 3. os. jedn. čís. přítomného času . . . . .                                                 | 268 |
| 145. Skupiny sloves podle kmene minulého. 146. Přehled skupin sloves podle kmene minulého . . . . .                                       | 270 |
| 147. Přehled tříd a vzorů pravidelných sloves . . . . .                                                                                   | 271 |

|                                                                                                                                                                    |     |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Třída první                                                                                                                                                        |     |
| 148. Zařazení sloves. 149. Vzory tvrdé <i>nese, bere</i> . 150. Vzor měkký <i>maže</i> . 151. Vzory smíšené <i>peče, umře</i> . . . . .                            | 273 |
| Třída druhá                                                                                                                                                        |     |
| 152. Zařazení sloves. 153. Vzory <i>tiskne, mine</i> . . . . .                                                                                                     | 279 |
| 154. Vzor nepravidelný začne ( <i>zajme</i> ) . . . . .                                                                                                            | 283 |
| Třída třetí                                                                                                                                                        |     |
| 155. Zařazení sloves. 156. Vzory <i>kryje, kupuje</i> . . . . .                                                                                                    | 286 |
| Třída čtvrtá                                                                                                                                                       |     |
| 157. Zařazení sloves. 158. Vzory <i>prosí, trpí, sází</i> . . . . .                                                                                                | 288 |
| Třída pátá                                                                                                                                                         |     |
| 159. Vzor <i>dělá</i> . . . . .                                                                                                                                    | 292 |
| Slovesa nepravidelná                                                                                                                                               |     |
| 160. <i>Být(i), jíst(i), vědět(i), chtít(i)</i> . . . . .                                                                                                          | 294 |
| B. Tvary složené                                                                                                                                                   |     |
| 161. Čas budoucí, čas minulý, kondicionál, opisné tvary trpné                                                                                                      | 296 |
| PŘÍSLOVCE                                                                                                                                                          |     |
| 162. Význam a tvoření; příslovečné spřežky . . . . .                                                                                                               | 299 |
| 163. Stupňování příslovcí . . . . .                                                                                                                                | 303 |
| <i>Literatura</i> . . . . .                                                                                                                                        | 304 |
| PŘEDLOŽKY                                                                                                                                                          |     |
| 164. Význam předložek; předložky vlastní a nevlastní. 165. Ne-slabičné předložky a slabičné zakončené na souhlásku rozšířené o samohlásku (vokalizované) . . . . . | 305 |
| 166. Vazby předložek. 167. Užívání předložek. 168. Opakování předložek ve výrazech několikanásobných a rozvitých . . . . .                                         | 306 |
| <i>Literatura</i> . . . . .                                                                                                                                        | 309 |
| SPOJKY A ČÁSTICE                                                                                                                                                   |     |
| 169. Spojky souřadící a podřadící . . . . .                                                                                                                        | 310 |
| 170. Částice . . . . .                                                                                                                                             | 311 |
| <i>Literatura (o částicích)</i> . . . . .                                                                                                                          | 311 |
| CITOSLOVCE                                                                                                                                                         |     |
| 171. Význam citoslovcí; jejich úloha ve větě . . . . .                                                                                                             | 312 |

## IV. SKLADBA

### Věta a souvětí

|                              |     |
|------------------------------|-----|
| 172. Obecný výklad . . . . . | 314 |
|------------------------------|-----|

### Druhy vět

|                                                                                        |     |
|----------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 173. Věty oznamovací, tázací, žádací a věty zvolací . . . . .                          | 315 |
| 174. Věty kladné a záporné. Zápor větný (obecný, částečný);<br>zápor členský . . . . . | 318 |
| <i>Literatura (o záporu)</i> . . . . .                                                 | 320 |

### Mluvnická stavba věty

#### A. Větné vztahy a větné členy

|                                                                                                                                                                                                                         |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 175. Mluvnický vztah větný. Větné dvojice; členy větných dvojic; člen řídící a závislý. Vyjadřování závislosti: shoda, řízenost, nevyjádřenost zvláštním tvarem. Přiřazování větných členů; vztah přiřazování . . . . . | 320 |
| 176. Část podmětová a přísudková; vztah přísuzování. 177. Větné členy rozvíjející; vztah určování; těsné a volné spojení větných členů . . . . .                                                                        | 324 |
| 178. Několikanásobný větný člen . . . . .                                                                                                                                                                               | 327 |
| 179. Větné dvojice vyšší . . . . .                                                                                                                                                                                      | 329 |
| <i>Literatura</i> . . . . .                                                                                                                                                                                             | 329 |

#### B. Členitost věty a odchylky od pravidelného větného členění

|                                                                                                                            |     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 180. Věta dvoječlenná a jednočlenná; typy vět jednočlenných . . . . .                                                      | 330 |
| 181. Oslovení a citoslovce ve větě . . . . .                                                                               | 332 |
| 182. Další zvláštnosti větného členění: věta neúplná, věta nedokončená, vsuvka, samostatný větný člen. 183. Anakolut, kon- |     |
| taminace, zeugma, atrakce . . . . .                                                                                        | 334 |

#### C. Počátek slov; zvukové prostředky věty

|                                                                                                           |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 184. Počátek slov; aktuální členění věty; postavení přívlastku a přístavku; postavení příklonek . . . . . | 337 |
| 185. Zvukové prostředky věty; větný přízvuk a důraz; melodie (intonace) . . . . .                         | 340 |
| <i>Literatura</i> . . . . .                                                                               | 342 |

### Věta jednoduchá

|                                                                                    |     |
|------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| 186. Věta holá, rozvitá, věta s několikanásobným podmětem nebo přísudkem . . . . . | 343 |
|------------------------------------------------------------------------------------|-----|

## Základní členy větné

187. Podmět a přísudek. 188. Podmět vyjádřený, nevyjádřený; podmět všeobecný a neurčitý. 189. Příklad slovesný a jmenný (se sponou a beze spony) . . . . . 344  
 190. Shoda přísudku s podmětem (obecně). 191. Shoda přísudku s několikanásobným podmětem . . . . . 348  
 192. Základní člen věty jednočlenné . . . . . 353

## Rozvíjející členy větné

193. Obecný výklad . . . . . 354

## Předmět

194. Předmět; předmětové vazby; předmět několikanásobný a rozvitý; druhý (dativní) předmět . . . . . 354

## Přívlastek a přístavek

195. Přívlastek shodný, neshodný; přívlastek několikanásobný a rozvitý; přívlastek těsný a volný; postavení přívlastku . . . 360  
 196. Přístavek a jeho druhy; různá pojetí přístavku . . . . 365

## Doplňek

197. Doplněk shodný, neshodný; doplněk několikanásobný a rozvitý; různá pojetí doplňku . . . . . 366

## Příslowecné určení

198. Příslowecné určení a jeho druhy; příslowecné určení několikanásobné a rozvitě . . . . . 369  
*Literatura* . . . . . 372

## Vazby (konstrukce) přechodníkové; vazby (konstrukce) s infinitivem

199. Vazba (konstrukce) přechodníková. 200. Vazba (konstrukce) s infinitivem — Polovětné vazby . . . . . 373  
*Literatura* . . . . . 374

## Souvětí

201. Souvětí souřadné a podřadné; spojovací výrazy v souvětích; pořádek vět v souvětí . . . . . 375

## Souvětí podřadné

202. Věta řídící a závislá, hlavní a vedlejší; věty spojkové a vztahné. 203. Třídění vět vedlejších podle mluvnického vztahu; podle obsahu (věty obsahové a doplňovací) . . . . . 377  
 204. Věta podmětná, předmětná, přívlastková, doplňková, přísudková . . . . . 379